

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.92

КОРПОРАТИВІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ CORPORATISATION OF GLOBAL FINANCIAL SYSTEM

Богатирьов І.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного обліку і аудиту,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

У статті визначено важливі риси корпоративізації глобальної фінансової системи. Проаналізовано важливі інвестиційні ресурси сучасного фінансового ринку. Запропоновано схему секторальних переваг у світовій економіці. Розглянуто важливі інвестиційні ресурси сучасного фінансового ринку. Визначено важливий елемент системного розуміння корпоративних фінансів, а саме ідентифікацію переходу окремих підприємств у більш потужні угруповання, які з часом можуть перетворюватися в корпорації.

Ключові слова: глобальна фінансова система, корпоративні фінанси, іноземні інвестиції, ТНК, банківський капітал.

В статье определены важные черты корпоративизации глобальной финансовой системы. Проанализированы важные инвестиционные ресурсы современного финансового рынка. Предложена схема секторальных преимуществ в мировой экономике. Рассмотрены важные инвестиционные ресурсы современного финансового рынка. Определен важный элемент системного понимания корпоративных финансов, а именно идентификация перехода отдельных предприятий в более мощные группировки, которые со временем могут превратиться в корпорации.

Ключевые слова: глобальная финансовая система, корпоративные финансы, иностранные инвестиции, ТНК, банковский капитал.

Important features of the global financial system corporatization were determined. Important investment resources of modern financial markets were analyzed. The scheme of Sector preferences in the global economy was proposed. The author determined the important investment resources of modern financial markets. We defined important element of systematic understanding of corporate finance, namely the identification of individual businesses move more powerful groups that may eventually turn into a corporation.

Keywords: global finance system, corporate finance, foreign investments, TNC, financial capital.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Висока швидкість переміщення капіталу, подальше урізноманітнення форм і моделей його концентрації призводять в умовах сьогодення до значної секторальної поляризації фінансових ресурсів та їхнього нагромадження в окремих регіонах світу. Вплив рішень, які приймаються в провідних фінансових центрах, є надзвичайно важливим для всього людства, але передусім для ТНК та ТНБ, більша частина з яких також докладає чималих зусиль для визначення характеру, механізмів та інструментів нових систем регулювання або ж дерегулювання усєї світової фінансової системи. Неодмінні суперечності, які виникають при цьому, почали носити у ХХІ ст. планетарний

характер, натомість значущість корпоративного сектора глобальних фінансів стала вирішальною основою подальшого розвитку суспільства.

Сучасний процес інтернаціоналізації глобальної економіки пов'язаний із масованою корпоративізацією світових фінансових ресурсів, прискореною динамікою руху інвестицій, формуванням стратегічних напрямів діяльності потужних корпорацій та банків, а також реалізацією важливих рішень, що приймаються міжнародними інституціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Попри те, що терміни «ТНК» та «ТНБ» доволі часто використовуються в економічній лексиці, єдиного визначення по кожному з них поки що немає.

Відповідно до одного підходу, глобальні корпорації можна ідентифікувати за структурним критерієм, критерієм результативності та критерієм поведінки, за іншим – в основі їх визначення має лежати стратегічний підхід, який тією чи іншою мірою відображає масштаб дії, характер активності, обсяги продуктованих товарів та послуг, ринкову вартість компанії та отриманий нею чистий прибуток. Разом із тим більша частина авторів погоджуються, що будь-яка ТНК є нічим іншим як організаційно-правовою формою бізнес-активності у двох і більше країнах. О. Мозговий, Т. Оболенська та інші вітчизняні дослідники зазначають, що саме такі компанії контролюють 70–90% ринків товарів, послуг, технологій, а також близько 90% прямих іноземних інвестицій [1, с. 335]. Утім, на нашу думку, надзвичайно важливими є секторальна спрямованість ТНК, географічна диференціація її діяльності та позиціонування в різних таблоїдах, що визначають характер інноваційної динаміки корпорації.

У теоретичному плані доволі цікавий підхід із позиції тієї чи іншої стратегії, що реалізується на глобальному рівні, запропонував німецький дослідник У. Бек. На його думку, у сучасному світі наявною стає так звана метавлада світової економіки, найбільш важливими ознаками якої стає планетарне поширення неоліберального режиму, трансгегальне панування ТНК, асиметрія влади фінансових і цивілізаційних ринків, регіоналізація космополітичних держав та значне зростання глобальних ризиків. Сучасний період розвитку світової цивілізації автор називає Другим модерном, в основі якого, на його думку, має лежати європейська та неєвропейська констеляції [2, с. 158–160]. Рух капіталу, названий вище науковець розуміє як переплетіння цілої низки панівних стратегій, до яких належать узурпація, інновації, глокалізація, влада виходу, економічний суверенітет, монополізація, економічна раціональність, економічна дипломатія, що разом узяті неодмінно призведе до створення потужної неолібералізованої держави. «Стратегії транснаціональної, тобто регіональної обмеженої міждержавної кооперації, – пише далі він, – є багатосторонніми, багатосторонніми і багатофункціональними державними стратегіями, що відрізняються від вищеназваних стратегій тим, що дають змогу вийти за межі національного простору дій держав і розпочати транснаціональну владну гру проти світових економічних акторів» [2, с. 261].

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження та аналіз корпоративізації глобальної фінансової системи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Без сумніву, визначення характеру та напрямів транснаціоналізації (корпоративізації) діяльності світового бізнесу є важливим аргументом на користь того, що інтереси ТНК та ТНБ завжди виступають при цьому на передній план.

З огляду на це, виявлені У. Беком панівні стратегії узурпації, монополізації та економічної раціональності (одна з ознак будь-якої парадигми) є нічим іншим як напрямом вибору моделі розвитку тієї чи іншої компанії, що діє не лише в межах національного ринку. Разом із тим науковець не наводить зі свого бачення, як саме вони зароджуються із стратегіями економічного суверенітету, влади виходу (що доволі ілюстративно демонструють наслідки референдуму у Великобританії щодо виходу з ЄС у 2016 р.) та економічної дипломатії. З огляду на це, виникає цілком доречне питання: які мають бути рівні взаємодії держави, котра може запропонувати свою модель інституційного регулювання і корпорації, яка прагне до повної лібералізації своєї діяльності і вживає необхідних лобістських заходів, щоб цей процес відбувся як найшвидше? Утім, У. Бек, на превеликий жаль, не пише про очевидні конфлікти, що випливатимуть з подібної моделі узгодженості – між компаніями, між державними та інтеграційними угрупованнями, а також іншими акторами глобального фінансового ринку.

Певною мірою солідаризуються з німецьким колегою американські дослідники Д. Гелд та Е. МакГрю, які, оцінивши наслідки фінансової глобалізації, доволі влучно зауважують: «Відчуваючи тиск глобальних фінансових ринків і водночас потрапивши у вихідні умови мобільного виробничого капіталу, національні уряди в усьому світі змушені були щодалі активніше запозичувати подібні (неоліберальні) економічні стратегії, які підтримували фінансову дисципліну, сприяли дерегуляції та забезпечували помірковане управління економікою» [3, с. 57].

Із нашої точки зору, у цьому визначенні приховано декілька важливих рис корпоративізації глобальної фінансової системи, які можна викласти у такий спосіб:

- зростаюча мобільність виробничого та фінансового капіталу, яка зменшує глобально-національні обмеження та створює додаткові переваги для корпорації;
- запровадження низки застережних (безпекових) заходів щодо унеможливлення не правових дій та вчинків із капіталом, що переміщується за кордон;
- дерегулювання фінансової діяльності, в межах якої пропонується застосування стандартизованої звітності, хеджування грошових ресурсів та оцінювання системних ризиків.

Важливими елементами посилення впливу корпоративного сектору на глобальне господарство були економічні реформи 1990-х років з їхньою чітко орієнтованою неоліберальною спрямованістю, в основі якої лежали монетарна модель М. Фрідмена та система уніфікованих фінансових правил. Якщо в країнах-лідерах такі зміни у фінансовій сфері носили здебільшого орієнтаційний характер, то в тодішніх державах із транзитивною економікою вони мали обов'язковий, суворо регламентований характер, що визна-

чав фінансові реформи в країнах ЦСЄ. В одних випадках це зводилося до банківського сектору, як це пропонували зробити А. Mullineux [4] та С. Buch [5], в інших – охоплювали всю фінансову систему нових незалежних держав (Р. Bahra [6], І. Walter [7]). Слід також зазначити, що трансформація торкнулася передусім державних (публічних) фінансів і значно меншою мірою корпоративних, адже їх обсяги на час проведення (1990-ті роки) у цілому були незначними. Доволі показовою, з огляду на це, є банківська сфера, лідерство в якій змінювалося на початку ХХІ ст. надзвичайно швидкими темпами (табл. 1).

Таблиця 1
Топ-10 банківських установ світу
за кількістю працівників

Назва	Країна	Працівники	
		Кількість	Ранг
China Construction Bank	Китай	493583	1 – 2
Agricultural Bank of China	Китай	493583	1 – 2
Industrial & Commercial Bank of China	Китай	462282	3
Bank of China	Китай	308128	4
Wells Fargo	США	264500	5
HSBC	Великобританія	257603	6
JP Morgan Chase	США	241359	7
Citigroup	США	241000	8
Bank of America	США	224000	9
State Bank of India	Індія	222033	10
-	-	3208071	-

Джерело: розраховано автором за Global 500.2015. Sector ranks [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ft.com/cms/s/2/1tda5791

Безсумнівними лідерами 1990-х років були провідні американські банки, питома вага яких у світовій економіці перевищувала за показником капіталізації 30–35%. Стрімкий вивіз капіталу за кордон, скорочення частки промислового капіталу та географічна орієнтованість інвестування на Китай, Індію та країни Південно-Східної Азії суттєво скорегували структуру фінансового капіталу і посилили домінування відтепер уже китайських банків у світовій економіці, експансійні стратегії яких уже ні в кого не викликають сумнівів. Як впливає з табл. 1, у чотирьох найбільших банках Китаю число зайнятих у 1,8 рази перевищувало аналогічний показник США. Зрозуміло, що при цьому можна говорити про різні рівні стандартизації банківських послуг і водночас – про різні стандарти заробітної плати та інших преференцій, що мають банківські службовці в усьому світі. Втім, подібні відмінності можна прослідкувати й щодо показника ринкової вартості банків (рис. 1).

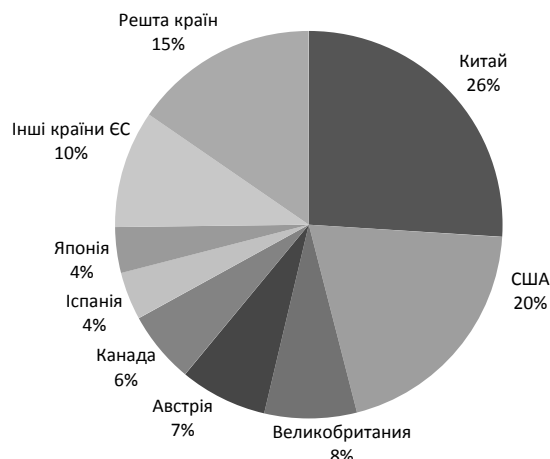

Рис. 1. Сумарна ринкова вартість банків у 2015 р. по країнах світу (із показниками понад 25 млрд. дол. США)

Джерело: побудовано автором за Global 500.2015. Sector ranks [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ft.com/cms/s/2/1fda5791

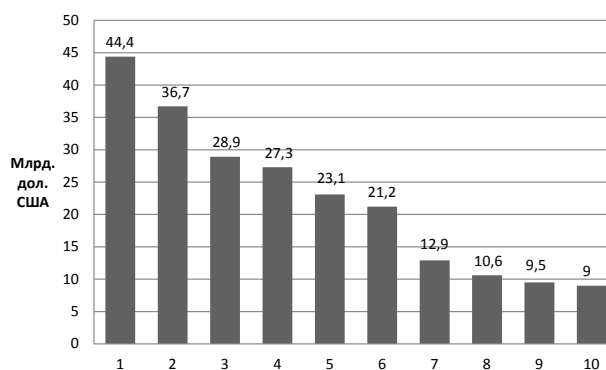

Рис. 2. ТОП-10 банківських установ за отриманим чистим доходом (2015 р.)

1. Industrial & Commercial Bank of China (KHP)
2. China Construction Bank (KHP)
3. Agricultural Bank of China (KHP)
4. Bank of China (KHP)
5. Wells Fargo (США)
6. JP Morgan Chase (США)
7. HSBC (Великобританія)
8. Bank of Communications (KHP)
9. Mitsubishi UFJ Finance (Японія)
10. China Merchants Bank (KHP)

Джерело: побудовано автором за Global 500.2015. Sector ranks [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ft.com/cms/s/2/1fda5791

На рис. 1 добре проілюстроване країнове лідерство КНР, досліджувальний індикатор якого перевищує 1/4 найбільших банків світу. Другим ідуть США, питома вага яких відповідає індикатору 1/5, і зі значною відстанню йде світовий лідер Першої промислової революції – Великобританія – 8%. При цьому слід зауважити, що частка держав ЄС наближається до 1/3 і становить 29%, що забезпечує державам

Спільноти безсумнівне світове лідерство. Разом із тим на мікрорівні китайське лідерство є очевидним (рис. 2).

Як видно з рис. 2, серед десяти найбільших банків за показниками отриманого чистого доходу безперечне лідерство має Китай, адже у пропонованому таблоїді на нього припадає шість із десяти найбільших банківських установ світу, які сумарно в 2015 р. отримали близько 160 млрд. дол. США доходу. Звичайно, що масштаби концентрації банківського капіталу в Китаї вражають. Разом із тим не слід забувати й про те, що умови державного регулювання банківської сфери в КНР суттєво відрізняються від тих, що мають місце в державах ЄС та в США. Однак їхню зростаючу міжнародну активність також слід уважати небезпечним фактором посилення глобальної фінансової активності цієї країни, що є доволі помітним, якщо звернути увагу на ринкову спеціалізацію китайських фінансових установ (сільське господарство, будівництво, комунікації).

Водночас важливим елементом сучасного фінансового ринку є сфера фінансового сектору, яка, за даними Global 500 (2015 р.), набула подальшого поширення та зафіксувала ринкову вартість 28-ми найбільших компаній світу, що ідентифікуються, у межах 1 240 млрд. дол. США. Перші шість місць, як впливає із цього таблоїда, посідають американські компанії серед яких: Visa (ринкова вартість – 128,5 млрд. дол. США, чистий прибуток – 5,4 млрд. дол. Кількість зайнятих – 7 тис. осіб); Mastercard (відповідно 96 млрд.; 3,6 млрд.; 10,3 тис. осіб); Goldman Sachs (81,9 млрд.; 8,5 млрд.; 34 тис. осіб); American Express (79,6 млрд.; 5,8 млрд.; 54 тис. осіб); Morgan Stanley (70,5 млрд.; 3,4 млрд.; 55,8 тис. осіб) [8]. За сучасних умов розвитку цього важливого сектора фінансових комунікацій ринок електронних платежів уже найближчим часом буде виглядати значно привабливішим, аніж традиційний ринок банківських переказів, адже його визначальними перевагами є швидкість операцій, зручність, цілодобовість, надійність, наявність широкої партнерської мережі, швидка конвертація валют тощо. Чимало дослідників переконані, що із часом фінансова віртуалізація має замінити систему банківських розрахунків, яка має значно більше переваг, ніж та модель кореспондентських рахунків, що мала місце у минулі роки.

Важливим інвестиційним ресурсом сучасного фінансового ринку є чистий дохід корпорацій, саме він може бути розподілений серед акціонерів так, щоб забезпечити відповідний рівень реінвестицій. З огляду на це, надзвичайно важливе значення має секторальна структура корпоративного капіталу, в якій провідне місце посідають ті ТНК, які забезпечують технологічний прогрес сучасної цивілізації. Пропоновану схему секторальних переваг у світовій економіці (2015 р.) можна представити у такому вигляді:

- аерокосмічний та оборонний сектор (United Technologies (США), чистий дохід становив – 6,2 млрд. дол. США, Boeing (США) – 5,4 млрд.; Lockheed Martin (США) – 3,6 млрд.);
- автомобілі та запасні частини до них (Toyota Motor (Японія) – 17,7 млрд.; Volkswagen (Німеччина) – 13,7 млрд.; Daimler (Німеччина) – 8 млрд.);
- напої (Anheuser-Busch (Бельгія) – 8,4 млрд.; Coca-Cola (США) – 7,1 млрд.; PepsiCo (США) – 6,5 млрд.);
- хімічний сектор (BASF (Німеччина) – 6,23 млрд.; Saudi Basic Industries (Саудівська Аравія) – 6,22 млрд.; Bayer (Німеччина) – 4,1 млрд.);
- будівництво і матеріали (ChSC (Китай) – 3,6 млрд.; Vinci (Франція) – 3,0 млрд.; ChC (Китай) – 2,3 млрд.);
- електроенергетика (EDE (Франція) – 4,4 млрд.; Iberdrola (Іспанія) – 2,8 млрд.; Nextera Energy (США) – 2,5 млрд.);
- електроніка (Hon Hai Precision (Тайвань) – 4,1 млрд.; Hitachi (Японія) – 2,6 млрд.; Schneider Electric (Франція) – 2,3 млрд.);
- стаціонарні лінії зв'язку (Verizon Communicator (США) – 9,6 млрд.; AT&T (США) – 6,2 млрд.; Telefonica (Іспанія) – 5,7 млрд.);
- виробники їжі (Nestle (Швейцарія) – 14,5 млрд.; Monsanto США – 2,7 млрд.; Archer Daniels (США) – 2,2 млрд.);
- загальна торгівля (Wol-Mart Stores (США) – 16,4 млрд.; Home Depot (США) – 6,3 млрд.; Inditex (Іспанія) – 3,2 млрд.);
- медіа (Walt Disney (США) – 7,5 млрд.; Comcast (США) – 8,3 млрд.; Vivendi (Франція) – 5,7 млрд.);
- мобільні комунікації (Vodafone Group (Великобританія) – 98,8 млрд.; China Mobile (Гонконг) – 17,7 млрд.; Softbank (Японія) – 5,1 млрд.);
- виробники нафти та газу (Exxon Mobil (США) – 32,5 млрд.; Chevron (США) – 19,2 млрд.; Petro China (Китай) – 17,3 млрд.);
- фармацевтика (Johnson & Johnson (США) – 16,3 млрд.; Gilead Sciences (США) – 12,1 млрд.; IBM (США) – 11,9 млрд.);
- софтвера і комп'ютерний сервіс (Microsoft (США) – 22,1 млрд.; Google (США) – 14,4 млрд.; IBM (США) – 12,0 млрд.);
- комп'ютерні технології (Apple (США) – 39,5 млрд.; Intel (США) – 11,7 млрд.; Taiwan Semiconductor (Тайвань) – 8,3 млрд.).

Наведене вище доволі ёмко відображає секторальну структуру корпоративного капіталу держав-лідерів і водночас головні тенденції розвитку підприємницького капіталу, що концентрується разом із фінансовим капіталом у ТНК та ТНБ. Унаслідок такого роду взаємодії формуються потоки прямих та портфельних інвестицій, що скеровані на зменшення трансакційних витрат, дешеву але кваліфіковану робочу силу та інші мегарегіональні переваги економічного трансферу фінансових ресурсів.

Разом із тим говорити про сучасний корпоративний капітал без визначення характеру розвитку світового відтворювального процесу доволі складно, навіть під час криз (а вони в умовах загострення конкуренції є неминучими). Втім, саме вони докорінно змінюють відносини між учасниками інвестування, що призводить до значних понятійних і прогностичних непорозумінь.

Американські дослідники М. Kokushkin та А. Pettys [9, с. 122] переконані, що саме «шокова терапія» може слугувати своєрідною відповіддю на економічну кризу. На їхню думку, неоліберальна модель управління кризою може охоплювати цілу систему ієрархічних заходів, що включають так званий ідеологічний проєкт (транснаціональні правила та відповідний режим), політичну парадигму (Вашингтонський консенсус), регуляторні заходи (фіскальну політику, шоківі інструменти), а також численних агентів, до яких автори відносять національні, регіональні і місцеві органи державного управління та міжнародні інституції.

Важливим елементом системного розуміння корпоративних фінансів мала б стати ідентифікація переходу окремих підприємств у більш

потужні угруповання, які з часом можуть перетворюватися в корпорації. На думку російського дослідника А. Бандуріна, до їх числа можна віднести певні фінансові цілі, зокрема зростання доходів за рахунок зниження витрат та збільшенню обсягів виробництва і реалізації продукції, збільшення дивідендів, зростання інвестиційної привабливості, підвищення кредитного й облігаційного рейтингів, зростання грошових потоків, підвищення курсу цінних паперів за рахунок ефекту синергії, покращення та оптимізація джерел доходів [10]. Подібну точку зору поділяє і В. Гуржнев [11].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, корпоративні фінанси являють поліструктурний висококваліфікований комплекс, що об'єднує декілька суб'єктів за кордоном і за допомогою ефективної моделі управління дає змогу здійснювати систему заходів, що скерована на продаж і купівлю акцій, облігацій, підтримку додаткової емісії цінних паперів. Значний рівень концентрації фінансових ресурсів дає змогу здійснювати потужне інвестування масштабних міжнародних проєктів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Фінанси транснаціональних корпорацій. Розділ 9. Міжнародні фінанси / О. Мозговий [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2005. – С. 334–369.
2. Бак У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / У. Бак; пер. з нім. – К.: Ніка-Центр, 2015. – 404 с.
3. Гелд Д., МакГрю Е. Глобалізація / антиглобалізація / Д. Гелд, Е. МакГрю; пер. з англ. І. Андрущенко. – К.: К. І. С., 2004. – 180 с.
4. Mullinex A. Banking, sector restructuring in transition economies in / Doukas J., Murinde V., Wihlborg C. Financial Sector? Reform and privatization in Transition Economies. – Amsterdam: North – Holland, 1998. – P. 21–33.
5. Buch C. Creating Efficient Banking Systems: Teory and Evidence From Eastern Erope. – Tubingen: J. C. B Mohr, 1996. – 256 p.
6. Bahra P., Green C., Murinde V. Coping with financial reform in transition economies: what have we learned? In / T. Kowalski (ed). Financial Reform in Emerging Market Economies. – Poznan: University of Poznan Press, 1997. – P. 11–39.
7. Walter I. Design of financial systems and economic transformation, in / Doucas J. Financial Sector Reform Privatization in Transition Economies. – Amsterdam: North – Holland, 1998. – P. 123–151.
8. FT Global 500 2015 by ресурс sector [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ft.com/cms/s/2/1ftda5794-169f.
9. Kokushkin M., Pettys A. «Shock Therapy» as a Neo – Liberal Response to an Economic Grisis / Maksim Kokushkin, Alicia M. Pettys // Territory, Politics, Governance. – 2016. – Vol.4(1). – P. 118–136.
10. Бандурин А. Деятельность корпорацій / А. Бандурин. – М.: БУКВИЦА, 1999. – 281 с.
11. Гуржиев В. Инвестиционная стратегия корпорации / В. Гуржиев [Электронный ресурс]. – Режим доступу: www.smartcat.Ru.